

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

2022/2023

**STAV A ÚROVEŇ VYUČOVANIA
SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ
LITERATÚRY V ŠKOLÁCH S VYUČOVACÍM
JAZYKOM MAĎARSKÝM**

SPRÁVA Z TEMATICKEJ INŠPEKCIE

**KRITICKÝ
PRIATEĽ ŠKÔL
A ŠKOLSKÝCH
ZARIADENÍ**

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

Stav a úroveň vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským

SPRÁVA Z TEMATICKEJ INŠPEKCIE

Mgr. Anna Holická

PaedDr. Monika Ružeková, PhD.

Ing. Adriana Vykydalová

Mgr. Alžbeta Štofková Dianovská

OBSAH

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE	4
1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE	5
2 ZISTENIA A ICH HODNOTENIE	6
2.1 Modifikácia školského vzdelávacieho programu	6
2.2 Personálne zabezpečenie	7
2.3 Využívanie učebníc schválených MŠVVaŠ SR pre školy s VJM	8
2.4 Zistenia z priameho pozorovania vyučovacieho procesu	8
3 INÉ ZISTENIA	13
4 ODPORÚČANIA A PODNETY	13
4.1 Odporúčania na úrovni škôl	13
4.2 Odporúčania pre zriaďovateľov	14
4.3 Odporúčania na úrovni systému	14
5 ZOZNAMY	14
5.1 Grafy	14
5.2 Tabuľky	14

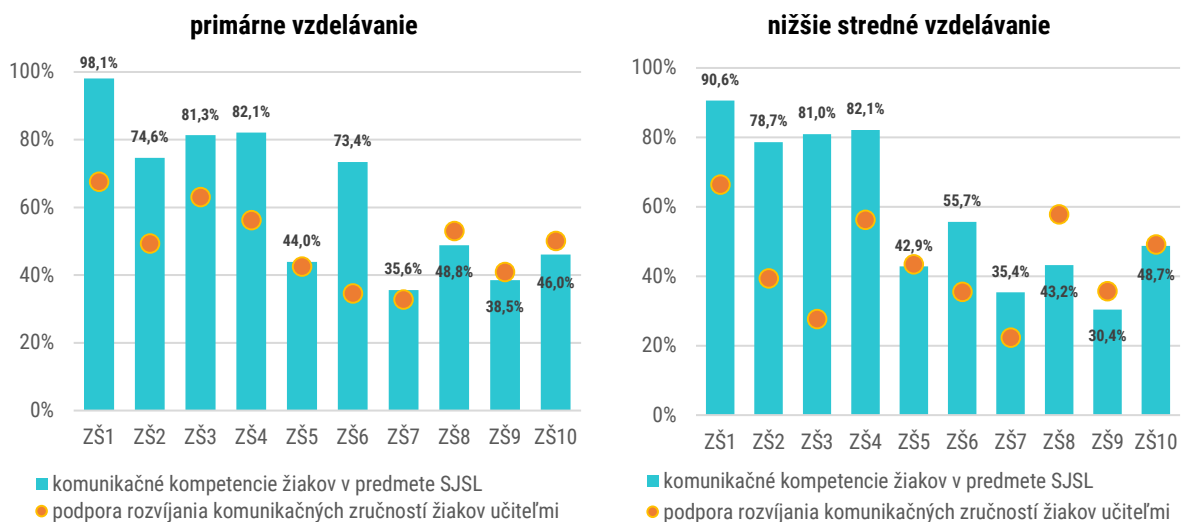
MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

Jednou z osobitostí výchovy a vzdelávania v národnostných školách je **vyučovanie povinného vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra (SJSL)**, ktorý sa vyučuje metódami vyučovania cudzieho jazyka.

Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) sleduje v školách s VJM stav a úroveň vyučovania SJSL už niekoľko rokov. Tematickú inšpekciu v školskom roku 2022/2023 sme realizovali v 10 ZŠ, ktoré spolu vzdelávali 2 034 žiakov z nich 25,1 % žiakov z marginalizovanej rómskej komunity (MRK).

Výsledky našich zistení poukazujú na pretrvávajúcu priemernú úroveň komunikačných kompetencií¹ žiakov v slovenskom jazyku (v primárnom vzdelávaní 62,7% a v nižšom strednom 56,7 %). Sledované školy sa vo vzdelávacích výsledkoch výrazne líšili (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**), pričom rozdiel medzi niektorými subjektami bol väčší ako 60 %. Iba v jednej ZŠ² posudzované komunikačné kompetencie žiakov dosiahli vyššiu ako 90 % úroveň. Na druhej strane polovica sledovaných subjektov mala úroveň komunikačných kompetencií nižšiu ako 50 %, a to na oboch stupňoch vzdelávania. Identifikovaná bola i nedostatočná podpora rozvíjania komunikačných kompetencií zo strany učiteľa.

Graf 1 Rozvoj komunikačných kompetencií žiakov a podpora učiteľmi pri ich rozvíjaní v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní v sledovaných školách

Rozvoj komunikačných kompetencií žiakov v SJSL môžu školy docieľiť viacerými opatreniami. Jedným z nich je **posilnenie vyučovania SJSL formou disponibilných hodín** v rámci školského vzdelávacieho programu. Túto možnosť však využili len 4 školy. Ďalším opatrením je zaradenie **systematického každodenného vyučovania SJSL** do rozvrhu hodín, čo uplatnili vo všetkých triedach len 3 školy.

ŠŠI identifikovala viaceré nedostatky, ktoré majú priamy súvis so zisteniami o stave komunikačných kompetencií v predmete SJSL v sledovaných školách:

- nižšia kvalifikovanosť pedagógov, ktorí vyučujú SJSL (v 3 školách dosiahla odbornosť vyučovania predmetu menej ako 72 % a v 1 z nich na 2. stupni iba 58,3 %);
- nižšia miera rozvíjania komunikačných zručností žiakov vyučujúcimi (v 5 ZŠ bola pozorovaná nižšia ako 50 % úroveň podpory pedagógov na oboch stupňoch vzdelávania);
- nedostatočná podpora (v primárnom 42,8 % a v nižšom strednom vzdelávaní 37,8 %) pre žiakov so ŠVVP ako i žiakov, ktorí pochádzajú z málo podnetného a sociálne znevýhodneného prostredia

¹ ústny prejav, počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením a písomný prejav žiakov

² ZŠ s MŠ s VJM – Alapiskola és Óvoda, Vetrárska 7, Bratislava

prícom v 4 školách žiaci z MRK tvorili viac ako 40 % a žiaci zo SZP viac ako tretinu zo všetkých žiakov;

- neprimerané využívanie maďarského jazyka učiteľmi na hodinách SJSL;
- nedodržanie delenia tried na skupiny na každej hodine SJSL, ak je počet žiakov vyšší ako 17 (polovica škôl), čím sa znižuje kvalita učenia sa žiakov a možnosť rozvoja ich komunikačných kompetencií.

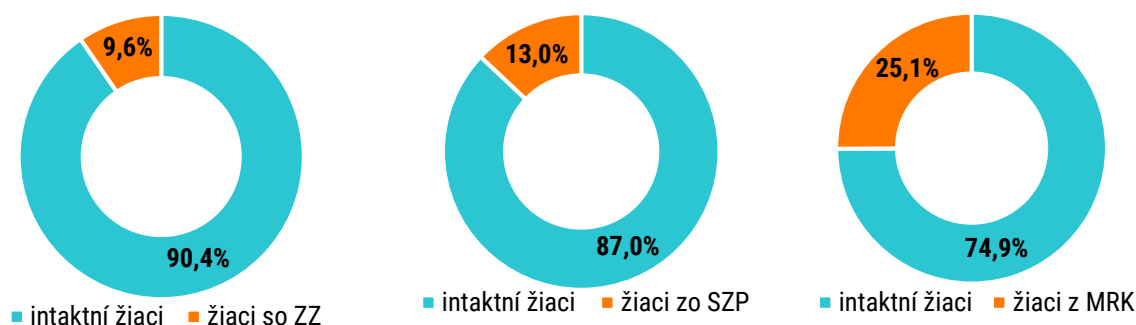
Jedným z priamych dôsledkov tohto stavu je vysoká miera neprospievania žiakov a riziko predčasného ukončenia povinnej školskej dochádzky. Školskí inšpektori zistili, že na konci školského roka 2021/2022 v sledovaných ZŠ z celkového počtu žiakov neprospezo z predmetu SJSL 97 žiakov, pričom iba 17 z nich mohlo vykonať komisionálnu skúšku (neprospezo maximálne z 2 predmetov) a 8 žiakov ju aj úspešne absolvovalo.

1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE

Tematická inšpekcia (TI) bola v školskom roku 2022/2023 realizovaná v 10 štátnych základných školách s VJM, ktoré s výnimkou jednej ZŠ boli plnoorganizované. 6 z nich sídlilo na vidieku a 4 v meste. V 1 subjekte sa TI realizovala i na elokovanom pracovisku, ktoré bolo evidované v *Sieti škôl a školských zariadení SR*. V aktuálnom školskom roku sledované ZŠ celkovo vzdelávali 2 034 žiakov, z toho 816 v primárnom, 1 164 v nižšom strednom vzdelávaní.

Školy evidovali 195 žiakov so zdravotným znevýhodnením (ZZ). Z nich 141 (72,3 %) sa vzdelávalo podľa individuálneho vzdelávacieho programu v bežných triedach a 54 žiakov v 7 špeciálnych triedach³, ktoré boli zriadené pre žiakov s mentálnym postihnutím a pochádzali z MRK. 6 z 10 subjektov evidovalo žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP). Celkovo školy vzdelávali 264 žiakov zo SZP, pričom v 1 ZŠ⁴ tvorili viac ako polovicu a v 3 školách⁵ viac ako tretinu z celkového počtu žiakov. Sledované subjekty evidovali spolu 510 žiakov z MRK, ktorí predstavovali štvrtinu z ich celkového počtu žiakov (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). V dvoch kontrolovaných subjektoch⁶ podiel žiakov z MRK bol vyšší ako 90 % a v ďalších 2 ZŠ⁷ tvorili žiaci z MRK približne 40 %.

Graf 2 Podiel žiakov so ZZ, zo SZP a z MRK zo všetkých žiakov v sledovaných školách

³ ZŠ s VJM – Alapiskola, Zimná 6, Čierna nad Tisou – Tiszacsornyó vzdelávala 15 žiakov v 2 špeciálnych triedach so spojenými ročníkmi; ZŠ s VJM – Alapiskola, Školská ulica 301/12, Turňa nad Bodvou – 39 žiakov v 5 špeciálnych triedach.

⁴ ZŠ s VJM – Alapiskola, Zimná 6, Čierna nad Tisou – Tiszacsornyó (64,7 %)

⁵ ZŠ s MŠ s VJM – Alapiskola és Óvoda, Jablonov nad Turňou 229 (42,4 %); ZŠ s VJM – Alapiskola, Školská ulica 301/12, Turňa nad Bodvou (39,0 %); ZŠ Lajos Mocsáryho s VJM – Mocsáry Lajos Alapiskola, Farská lúka 64/B, Fiľakovo – Fülek (34,4 %)

⁶ Žiaci z MRK tvorili 91,4 % všetkých žiakov ZŠ s VJM – Alapiskola, Zimná 6, Čierna nad Tisou – Tiszacsornyó a 100 % v ZŠ s VJM – Alapiskola, Školská ulica 301/12, Turňa nad Bodvou.

⁷ ZŠ s MŠ s VJM – Alapiskola és Óvoda, Jablonov nad Turňou 229 (43,9 %); ZŠ Lajos Mocsáryho s VJM – Mocsáry Lajos Alapiskola, Farská lúka 64/B, Fiľakovo – Fülek (40,7 %)

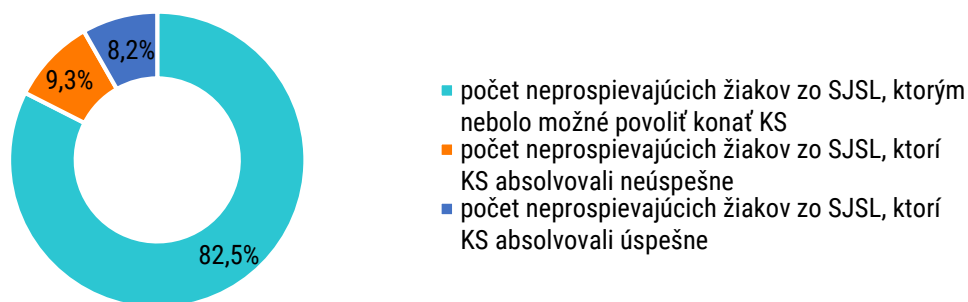
Na konci školského roka 2021/2022 neprospezo z predmetu SJSL v sledovaných ZŠ 97 žiakov, čo predstavovalo 4,8 % z celkového počtu žiakov (**Tabuľka 1**). Žiakom, ktorí na konci hodnotiaceho obdobia boli klasifikovaní stupňom nedostatočný z troch a viac povinných vyučovacích predmetov, nebolo, v súlade s právnymi predpismi, umožnené komisionálne skúšky (KS) vykonať. Ich podiel zo všetkých neprosievajúcich žiakov tvoril až 82,5 %

Tabuľka 1 Neprosievajúci žiaci z vyučovacieho predmetu SJSL v šk. r. 2021/2022

Stupeň vzdelávania	Počet žiakov v šk. r. 2021/22	Žiaci, ktorí v šk. r. 2021/2022 neprospezo zo SJSL					
		počet	podiel z celkového počtu žiakov v %	konali KS zo SJSL		KS zo SJSL vykonal úspešne	
				počet	podiel z celkového počtu žiakov, ktorí neprospezo zo SJSL	počet	podiel z celkového počtu žiakov, ktorí neprospezo zo SJSL
primárne	819	28	3,4%	6	21,4%	2	7,1%
nižšie stredné	1193	69	5,8%	11	15,9%	6	8,7%
Spolu	2012	97	4,8%	17	17,5%	8	8,2%

Riaditelia povolili KS zo SJSL 17 žiakom, avšak iba 8 z nich (2 žiaci primárneho a 6 žiakov nižšieho stredného vzdelávania) ju aj úspešne absolvovali. Zvyšní žiaci ju buď nevykonali úspešne alebo sa konania KS nezúčastnili a svoju neúčast neospravedlnili (**Graf 3**). Najviac neprosievajúcich žiakov školy evidovali v 5. ročníku (až 23,7 % zo všetkých neprosievajúcich žiakov).

Graf 3 Žiaci, ktorí neprospezo z vyučovacieho predmetu SJSL v šk. r. 2021/2022 v sledovaných školách

2 ZISTENIA A ICH HODNOTENIE

2.1 MODIFIKÁCIA ŠKOLSKÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Všetky sledované subjekty v aktuálnom školskom roku postupovali pri výchove a vzdelávaní v primárnom i nižšom strednom vzdelávaní **v súlade so štátnym vzdelávacím programom (ŠVP)**.

Učebné plány (UP) boli **v súlade s rámcovým učebným plánom (RUP)** pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny. Posilnenie vyučovania predmetu SJSL prostredníctvom **disponibilných hodín** využili 4 subjekty, ktoré v UP navýšili hodinu SJSL v 7. ročníku a 2 z nich aj v 5. ročníku, pričom nebol rozšírený obsahový štandard predmetu. Jedna škola⁸ na posilnenie SJSL v 5. ročníku vytvorila nový vyučovací predmet *Tvorivá slovenčina*. V primárnom vzdelávaní ani jedna zo sledovaných škôl neposilnila vyučovanie SJSL disponibilnými hodinami. **Systematické každodenné vyučovanie SJSL**

⁸ ZŠ s VJM – Alapiskola, Zimná 6, Čierna nad Tisou – Tiszacsernyő

nezabezpečilo 7 škôl, v ktorých buď triedy nemali rovnomerne každý deň v rozvrhu hodín zaradenú vyučovaciu hodinu SJSL alebo v 7. ročníku predmet neposilnili hodinovou dotáciou⁹. Zmeny v UP škôl boli riadne zapracované do ich ŠkVP, prerokované na pedagogickej rade aj v rade školy okrem jednej ZŠ¹⁰.

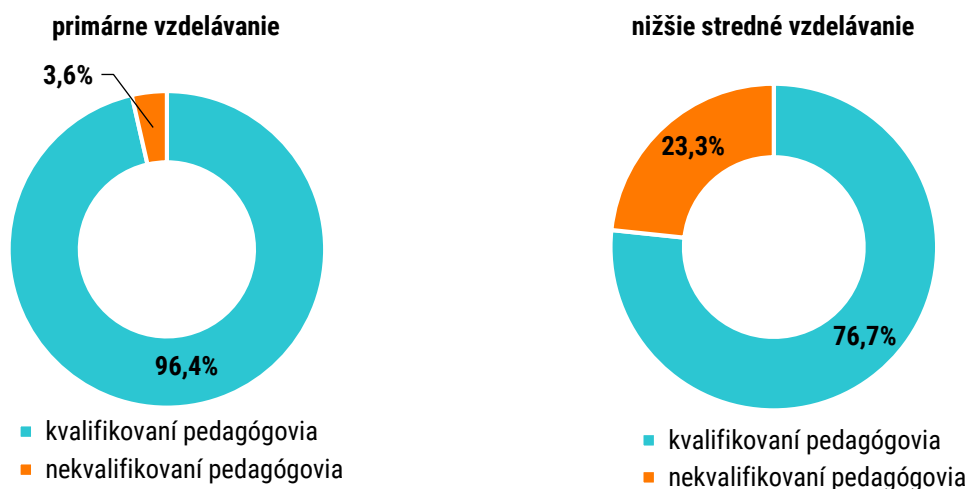
UO vo všetkých školách boli rozpracované pre jednotlivé ročníky primárneho i nižšieho stredného vzdelávania v rozsahu ustanovenom vzdelávacími štandardami príslušného ŠVP s výnimkou ZŠ, ktorá pre nový predmet *Tvorivá slovenčina* v 5. ročníku vypracovala vlastné UO. **Systém hodnotenia a klasifikácie** žiakov kontrolované subjekty nemodifikovali. Postupovali v súlade s metodickým pokynom a usmerneniami MŠVVaŠ SR. Ani jedna škola nevypracovala vlastné kritériá posudzovania učebných výkonov žiakov, ktoré by zohľadňovali špecifiká vyučovacieho predmetu.

Polovica subjektov nezabezpečila **delenie tried** s viac ako 17 žiakmi **na skupiny** na každej hodine SJSL. Pričom v jednej škole¹¹ bol maximálny počet žiakov prekročený až v 5 triedach, v inej ZŠ¹² prekročili maximálny počet žiakov spojením 1. a 2. ročníka, čo neumožnilo vyučujúcim v plnej miere rozvíjať komunikačné zručnosti všetkých žiakov. Poznámky k ŠkVP týkajúce delenia tried na skupiny nemala dostatočne zapracované 1 ZŠ¹³.

2.2 PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE

Vyučovanie SJSL v sledovaných subjektoch zabezpečovalo 86 učiteľov. V primárnom vzdelávaní učilo 56 pedagógov, z nich 2 nespĺňali kvalifikačné predpoklady na výkon pracovnej činnosti pedagogického zamestnanca v kategórii učiteľ. V nižšom strednom vzdelávaní sledovaný predmet vyučovalo 30 učiteľov, z nich **takmer štvrtina** (7 vyučujúcich) **nespĺňala kvalifikačné predpoklady (Graf 4)**.

Graf 4 Kvalifikovanosť vyučovania SJSL v jednotlivých stupňoch vzdelávania v sledovaných školách

Priemerná odbornosť vyučovania predmetu SJSL v sledovaných školách v primárnom vzdelávaní dosiahla 97,0 % a v nižšom strednom vzdelávaní 86,7 %. V plnom rozsahu (100 %) na oboch stupňoch vzdelávania bola odbornosť zabezpečená v 5 ZŠ (v primárnom vzdelávaní až v 9 subjektoch). Avšak v 1 ZŠ¹⁴ v nižšom strednom vzdelávaní dosiahla 58,3 % a v ďalších dvoch školách¹⁵ 70 %.

⁹ RUP schválený MŠVVaŠ SR určuje iba 4 vyučovacie hodiny pre vyučovací predmet SJSL v 7. ročníku ZŠ s VJM.

¹⁰ ZŠ Lajosa Mocsáryho s VJM – Mocsáry Lajos Alapiskola, Farská lúka 64/B, Fiľakovo – Fülel

¹¹ ZŠ Lajosa Mocsáryho s VJM – Mocsáry Lajos Alapiskola, Farská lúka 64/B, Fiľakovo – Fülel

¹² ZŠ s MŠ s VJM – Alapiskola és Óvoda, Jablonov nad Turňou 229

¹³ ZŠ s MŠ Jánosa Hetényiho s VJM – Hetényi János Alapiskola és Óvoda, Nitrianska 378, Okoličná na Ostrove

¹⁴ ZŠ s VJM – Alapiskola, Školská ulica 301/12, Turňa nad Bodvou

¹⁵ ZŠ s MŠ Jánosa Hetényiho s VJM – Hetényi János Alapiskola és Óvoda, Nitrianska 378, Okoličná na Ostrove (70,6 %); ZŠ s VJM – Alapiskola, Hlavná 115, Topoľníky – Nyárasd (71,4 %)

2.3 VYUŽÍVANIE UČEBNÍC SCHVÁLENÝCH MŠVVAŠ SR PRE ŠKOLY S VJM

Sledované subjekty v oboch stupňoch vzdelávania používali v aktuálnom školskom roku prevažne **učebnice schválené MŠVVAŠ SR** pre ZŠ s VJM. Celková zabezpečenosť edukačných publikácií v primárnom vzdelávaní bola 88,6 % a v nižšom strednom 89,6 %.

Polovica ZŠ disponovala **úplným učebnicovým fondom** pre všetky ročníky. Všetky sledované subjekty potvrdili 100 % pokrytie učebnicami pre vyučovacie predmety vzdelávacích oblastí Človek a príroda a Človek a spoločnosť a pre predmety maďarský jazyk a literatúra, matematika a hudobná výchova. **Nedostatok učebníc** schválených MŠVVAŠ školy evidovali najmä v predmetoch **vzdelávacích oblastí Človek a hodnoty a Človek a svet práce** a v predmetoch **výtvarná výchova a informatika**. Register edukačných publikácií MŠVVAŠ neponúkal učebnice v maďarskom jazyku pre predmety pracovné vyučovanie, technika a etická výchova. Nedostatok učebnicového fondu niektoré školy riešili zabezpečením iných edukačných publikácií, pričom viaceré z nich boli vydané v Maďarskej republike.

V primárnom vzdelávaní všetky sledované subjekty využívali pre predmet SJSL učebnice schválené MŠVVAŠ pre ZŠ s VJM s výnimkou jednej školy, v ktorej žiaci 1. a 2. ročníka používali iné učebnice¹⁶. Dve ZŠ zabezpečili pre 1. ročník aj alternatívnu učebnicu¹⁷ schválenú MŠVVAŠ spolu s pracovným zošitom. Ojedinele žiaci pracovali na hodinách SJSL i s inými edukačnými publikáciami¹⁸. V nižšom strednom vzdelávaní všetky ZŠ využívali pre sledovaný predmet iba učebnice schválené MŠVVAŠ. Jedna škola poskytla žiakom 6. ročníka i alternatívnu učebnicu¹⁹.

Alternatívne edukačné publikácie využívali niektoré školy v predmetoch maďarský jazyk a literatúra, matematika, dejepis a náboženská výchova²⁰. V jednej ZŠ na vyučovaní dejepisu a geografie využívali digitálne učebnice MOZAWEB z vydavateľstva Mozaik (Maďarská republika).

Problémy pri objednávaní učebníc zaznamenali dve školy. V jednej ZŠ neboli dodané objednané učebnice náboženskej výchovy a v druhej neboli v dostatočnom množstve doručené učebnice maďarského jazyka a literatúry.

2.4 ZISTENIA Z PRIAMEHO POZOROVANIA VYUČOVACIEHO PROCESU

Priame pozorovanie vyučovacieho procesu realizovala ŠŠI na 180 hodinách SJSL, z toho 83 hodín v primárnom vzdelávaní a 97 hodín v nižšom strednom vzdelávaní. Školskí inšpektori sa počas hospitácií zamerali na sledovanie úrovne komunikačných kompetencií žiakov a na spôsob podpory učiteľov pri rozvíjaní týchto kompetencií a čitateľskej gramotnosti u žiakov.

Primárne vzdelávanie

UČENIE SA ŽIAKA

Komunikačné kompetencie žiakov v predmete SJSL dosiahli v primárnom vzdelávaní **priemernú úroveň** (62,7 %). Celkovo sa sledovali 4 indikátory: ústny prejav, počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením a písomný prejav žiakov (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**).

Najlepšie výsledky dosiahli žiaci v **ústnom prejave** (68,4 %). Na troch štvrtinách hodín žiaci chápali bežné pokyny pedagógov, vedeli odpovedať na ich jednoduché otázky, ale zvyčajne iba formou jednoslovných odpovedí. Pri komunikácii aktívne používali osvojenú základnú slovnú zásobu. Memorovaním textov

¹⁶ Bakošová A.: Zábavná slovenčina pre prváčikov ZŠ s VJM; Bakošová A.: Veselá slovenčina pre 2. ročník ZŠ s VJM

¹⁷ Živé obrázky 1: Slovenský jazyk pre 1. ročník ZŠ s VJM

¹⁸ Píš správne! (Comenius – Pedagogický inštitút); Hravá slovenčina (Taktik)

¹⁹ učebnica Slovenčina inak

²⁰ Zoznam alternatívnych a iných učebníc a pracovných zošitov pre primárne vzdelávanie a pre nižšie stredné vzdelávanie v **Prílohe 1**.

piesní, básní, detských rečňovaniék a vyčítaniek si hrovou formou upevňovali základné slovné spojenia. Preukázateľne ich ovládali a dostali príležitosť na ich prezentovanie na troch štvrtinách hodín. Porozumenie súvislého prejavu učiteľa v slovenskom jazyku žiakom robilo problém až na 40 % vyučovacích hodín. Často naň nevedeli pohotovo a správne ústne reagovať a potrebovali pomoc pedagógov pri preklade viacerých slovných spojení. Spisovná výslovnosť a veku primeraná správna artikulácia bola ŠI pozorovaná na 60,5 % hodín. Pri bežnej komunikácii boli zaznamenané nedostatky v ortoepii pri vyslovovaní hlások i slabík odlišných od ich materinského jazyka. Žiaci až na dvoch tretinách hodín nedostali príležitosť alebo nedokázali viesť dialóg v slovenskom jazyku na základe modelových viet. Len ojedinele modelové vety vedeli rozvíjať, prípadne obmieňať. **Počúvanie s porozumením** ako jedna z foriem rozvíjania komunikačných kompetencií žiakov bolo na sledovaných hodinách na priemernej úrovni (66,7%). Žiaci dostali príležitosť počúvať zvukové nahrávky na 85 % hodín SJSL, ale až na štvrtine z nich nevedeli odpovedať na zisťovacie otázky pedagógov týkajúce sa obsahu počutého textu. Osvojené čitateľské zručnosti žiakov sa v jednotlivých subjektoch výrazne odlišovali. Celková dosiahnutá úroveň **čítania s porozumením** bola 50,3 %. Žiaci vedeli čítať veku primerané texty plynule so správnou artikuláciou a s dodržiavaním intonácie na dvoch tretinách hodín. Problém im robilo vyhľadávanie a určovanie kľúčových slov z prečítaného textu i jeho reprodukovanie. Učebnému textu väčšinou porozumeli len po preklade viacerých výrazov do maďarského jazyka. Sformulovať základnú myšlienku prečítaného textu dokázali žiaci v menšej miere alebo len jednotlivci. Príležitosť vyjadriť vlastný postoj či skúsenosť k preberaným témam dostali žiaci iba zriedkavo (28,9 %), pričom niektorí pri prezentovaní svojich názorov potrebovali pomoc a usmernenie vyučujúcimi. Skoro na všetkých hodinách SJSL žiaci mali možnosť precvičovať základné pravidlá slovenského pravopisu i **písomne**. Avšak pravopisné zručnosti dokázali správne, veku primerane aplikovať na úrovni 50,3 %. Žiaci často pri uplatňovaní gramatických pravidiel potrebovali výraznú pomoc učiteľov.

Graf 5 Preukázané komunikačné kompetencie žiakov primárneho vzdelávania na vyučovacích hodinách SJSL

Graf 6 Podpora rozvíjania komunikačných kompetencií žiakov v primárnom vzdelávaní učiteľmi na vyučovacích hodinách SJSL

VYUČOVANIE UČITEĽOM

Pedagógovia **podporovali rozvíjanie komunikačných zručností žiakov** na vyučovaní SJSL v sledovaných školách na priemernej úrovni (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). Takmer na každej vyučovacej hodine sa snažili klásť jasne formulované otázky a jednoduché pokyny, pravidelne zaraďovali opakovanie a upevňovanie osvojeného učiva a slovnej zásoby, často i hrovou formou. Zväčša systematicky upozorňovali žiakov na správnu výslovnosť slov a artikuláciu, cielene viedli žiakov k používaniu korektnej intonácie vety a dodržiavaniu rytmu pri ústnom prejave. Avšak v nedostatočnej miere zaraďovali fonetické a uvoľňovacie cvičenia zamerané na dýchanie a správnu artikuláciu. Takmer na 80% hodín vytvárali priestor na spievanie detských piesní, recitovanie básní a iných krátkych foriem textu na precvičovanie intonácie reči ako i slovnej zásoby. Na troch štvrtinách hodinách vyučujúci viedli žiakov k písaniu textu v slovenskom jazyku, pričom korigovali ich gramatické chyby a zároveň cielene upevňovali gramatické pravidlá. Rozvoj ústneho prejavu žiakov formou tvorby dialógov podľa vzorového rozhovoru bol podporovaný na dvoch tretinách hodín (62,7 %). V niektorých školách učitelia počas vyučovania často

a v neprimeranej miere používali maďarský jazyk, čo bolo jednou z prekážkou rozvoja verbálneho prejavu žiakov v slovenčine a jej aktívnemu používaniu.

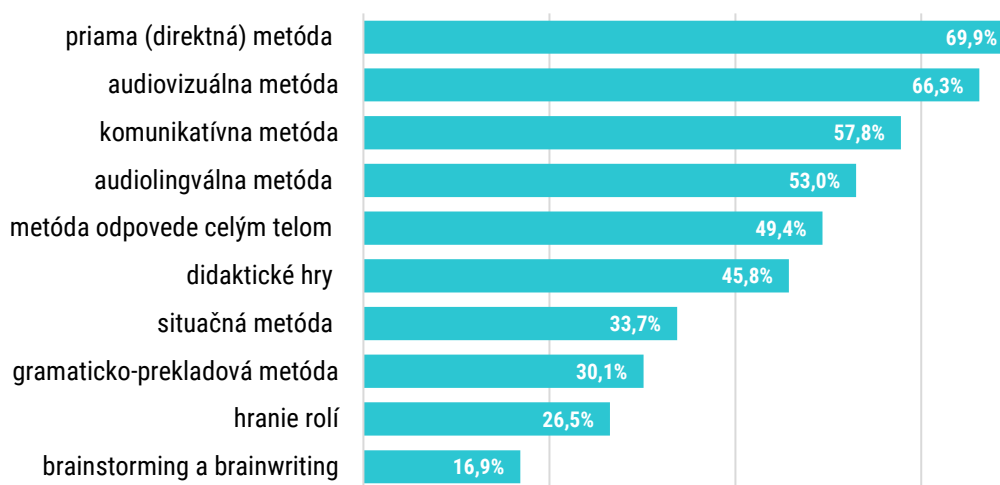
Čitateľská gramotnosť žiakov bola učiteľmi rozvíjaná na úrovni 48,8% (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). Pedagógovia takmer na všetkých sledovaných hodinách zaraďovali tiché alebo hlasné čítanie žiakov, resp. žiaci počúvali text v podaní učiteľa alebo zvukovej nahrávky. Porozumenie prečítaného textu následne overovali zadávaním zisťovacích otázok týkajúcich sa kľúčových slov textu, prípadne slovných spojení zameraných na osvojenie si novej slovnej zásoby. Na polovici hodín pedagógovia viedli žiakov i k tvorbe jednoduchej ústnej alebo písomnej sumarizácie textu, avšak iba zriedkavo k vyjadreniu ich postoja ku prečítanému alebo počutému textu. V ojedinelých prípadoch žiakom poskytovali priestor k interpretácii textu formou dramatizácie. Nedostatočné zapájanie žiakov do diskusných rozhovorov a hrových rečových činností obmedzovalo ich aktívne získanie komunikačných zručností v bežných sociálnych interakciách. Čítanie s predpovedaním deja na pozorovaných hodinách úplne absentovalo.

Na väčšine sledovaných hodín vyučujúci **využívali odporúčané textové zdroje**. Pracovali predovšetkým s učebnicami schválenými MŠVVaŠ a na štvrtine hodín i s ich zvukovými nahrávkami. Učebné texty, ktoré vypracoval NIVaM, boli použité ojedinele.

Kompenzačné opatrenia na vyrovnávanie rozdielov vo vedomostiach a zručnostiach žiakov so ŠVVP, ako i žiakov, ktorí pochádzajú z málo podnetného a sociálne znevýhodneného prostredia pedagógovia uplatňovali na necelú polovicu (42,8 %) sledovaných hodín. Okrem individuálneho prístupu a možnosti predĺženého výkladu boli ostatné kompenzačné opatrenia (možnosť pracovať s úlohami a zadaniami, ktoré boli diferencované a zohľadňovali ich špecifické potreby, práca vo dvojiciach alebo v skupinách, rovesnícke učenie,) počas edukácie pozorované iba ojedinele, čím neboli vytvorené optimálne podmienky na inkluzívne vzdelávanie všetkých žiakov. Pedagogický asistent pomáhal žiakom na menej ako pätine sledovaných hodín.

Pedagógovia pri vyučovaní slovenského jazyka ako cudzieho jazyka využívali rôzne **metódy**, ktoré boli aplikované samostatne, ako i v kombináciách. Najčastejšie (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**) zaraďovali priamu (direktnú), komunikatívnu a audiovizuálnu metódu. Tieto metódy umožnili žiakom spolupracovať, navzájom sa aktívne dorozumievať a aplikovať štátny jazyk v bežných situáciách. Približne na polovici sledovaných hodín sa vyučujúci snažili používať aj inovátné metódy vyučovania (metóda odpovede celým telom, audiolingválna metóda, didaktické hry). Projektové vyučovanie na sledovaných hodinách nebolo pozorované.

Graf 7 Využívané metódy vyučovania na hodinách SJSL v primárnom vzdelávaní v sledovaných školách

Nižšie stredné vzdelávanie

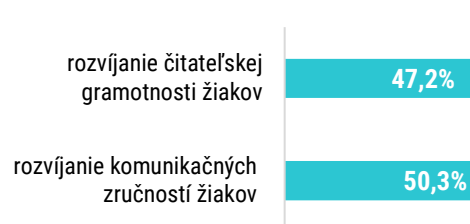
UČENIE SA ŽIAKA

Komunikačné kompetencie žiakov v nižšom strednom vzdelávaní v sledovaných školách dosiahli **priemernú úroveň** (56,7 %), pričom najlepšie boli školskými inšpektormi posudzované vedomosti a zručnosti žiakov v oblastiach **ústny prejav a počúvanie s porozumením (Graf 8)**. Ovládanie štátneho jazyka žiakmi bolo v sledovaných školách z dôvodu ich odlišného jazykového a sociálneho prostredia na rozdielnej úrovni. Žiaci chápali bežné pokyny vyučujúcich v slovenskom jazyku na troch štvrtinách hodín SJSJ, menej rozumeli ich súvislému prejavu (60,8 % hodín). Vo verbálnych prejavoch vedeli správne používať osvojenú základnú slovnú zásobu na dvoch tretinách hodín, avšak samostatne a plynule komunikovať pomocou krátkych viet v bežných komunikačných situáciách žiaci vo viacerých školách nedokázali. Nevedeli klásť jednoduché otázky a gramaticky správne na ne odpovedať. Často potrebovali korekciu a usmernenie zo strany učiteľov. Príležitosť vytvárať dialóg pomocou modelových viet žiaci nedostali takmer na 65 % hodín. Modelové vety boli precvičované skôr izolovane a len v ojedinelých prípadoch ich žiaci zvládli reprodukovať v simulovaných rozhovoroch. V niektorých školách schopnosť formulovať rozvité vety so správnym slovosledom bez maďarského akcentu dokázalo iba zopár jedincov. **Počúvanie** čítaného textu pedagógovia nezaradili do vyučovania SJSJ na tretine hodín. Na viac ako polovici hodín, na ktorých žiaci túto príležitosť dostali, textu nedostatočne rozumeli a iba ojedinele vedeli odpovedať na zisťovacie otázky týkajúce sa jeho obsahu. Najslabšie komunikačné kompetencie žiaci preukázali v **čítaní s porozumením (Graf 8)**. Takmer na tretine hodín nevedeli nahlas plynule čítať veku primerané texty so správnou intonáciou, spisovnou výslovnosťou a s dodržiavaním správneho dýchania. Kľúčové slová a základné informácie z prečítaného aj počutého textu dokázali vyhľadať približne na polovici hodín, aj to často s pomocou učiteľa. Reprodukovať text na základe pomocných otázok žiaci nevedeli alebo nedostali príležitosť na dvoch tretinách hodín. Sformulovať základnú myšlienku textu dokázali len ojedinele. Vlastný názor na prečítaný text vedeli zaujať iba na štvrtine hodín, pričom len časť najaktívnejších žiakov aplikovala vhodné jazykové prostriedky na vyjadrenie sa k danej komunikačnej téme. Osvojené základné gramatické pravidlá vedeli žiaci korektne používať v **písomnom prejave** približne na polovici hodín. Žiaci nedostatočne ovládali pravidlá slovenského pravopisu a nedokázali v konkrétnych situáciách zdôvodniť správnosť ich použitia.

Graf 8 Preukázané komunikačné kompetencie žiakov nižšieho stredného vzdelávania na vyučovacích hodinách SJSJ

Graf 9 Podpora rozvíjania komunikačných kompetencií žiakov v nižšom strednom vzdelávaní učiteľmi na vyučovacích hodinách SJSJ

VYUČOVANIE UČITEĽOM

Kvalifikovanosť učiteľov vyučujúcich predmet SJSJ v nižšom strednom vzdelávaní sa odrazila v ich schopnosti podporovať rozvíjanie komunikačných zručností žiakov. Pedagogická podpora dosiahla približne 50 % úroveň (**Graf 9**). Vyučujúci počas edukácie zväčša formulovali otázky jasne a veku primerane tak, aby boli pre žiakov zrozumiteľné a vedeli na ne odpovedať. Avšak len v malej miere požadovali v ich verbálnom prejave odpovede celou vetou. Na väčšine hospitovaných hodín zaraďovali opakovanie a upevňovanie osvojenej slovnej zásoby, viedli žiakov k písaniu textov v slovenskom jazyku a upozorňovali ich na prípadné gramatické alebo štylistické nedostatky. Ojedinele boli na vyučovaní

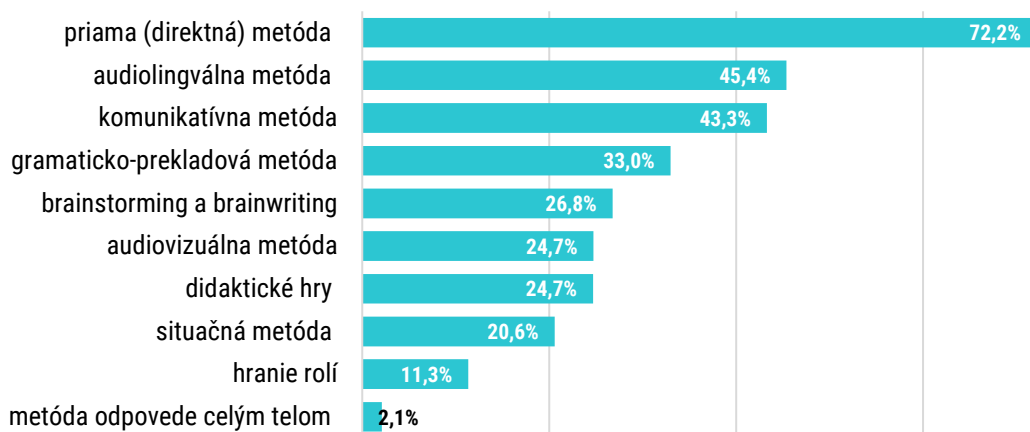
zaraďované cvičenia na prácu s chybou, v ktorých žiaci vyhľadávali chyby v texte a spoločne zdôvodňovali gramatické pravidlá. Pedagógovia len zriedkavo podnecovali žiakov k tvorbe rozhovorov v bežných komunikačných situáciách, k tvorbe krátkeho súvislého prejavu formou prerozprávania čítaného textu alebo vyjadreniu vlastného názoru v diskusií na danú tému. Korigovanie správnej výslovnosti a artikulácie žiakov bolo pozorované na dvoch tretinách hodín (67,0 %). **Čitateľskú gramotnosť** žiakov učitelia rozvíjali na väčšine hodín pravidelným zaraďovaním hlasného čítania a následným zadávaním otázok alebo úloh týkajúcich sa prečítaného textu (úlohy na vyhľadávanie informácií, kľúčových slov a slovných spojení). Otázky učiteľov však boli prevažne uzavreté a mali zisťovací charakter, čo nevytváralo podmienky pre dostatočné rozvíjanie čitateľských zručností žiakov a malo negatívny vplyv aj na rozvíjanie ich verbálneho prejavu. Vyučujúci vytvorili pre žiakov priestor na sumarizáciu prečítaného textu na polovici sledovaných hodín. Dostatočnú pozornosť však nevenovali zapájaniu žiakov do hrových rečových činností. Dramatizácia textu bola využívaná ojedinele a čítanie s predpovedaním deja úplne absentovalo. V nižšom strednom vzdelávaní počas vyučovania SJSJ pedagógovia takmer vôbec nezaraďovali recitovanie básní, spievanie piesní a uvoľňovacie cvičenia zamerané na správne dýchanie žiakov.

Vo vyučovacom procese učitelia z odporúčaných **textových zdrojov** najčastejšie využívali texty z učebníc. Uplatňovanie zvukových nahrávok k učebniciam schválených MŠVVaŠ boli pozorované síce iba na tretine hodín, ale častejšie ako v primárnom vzdelávaní. Ojedinele žiaci pracovali i s pracovnými listami, obrazovými materiálmi alebo krátkymi videami z internetu. Metodické listy vypracované NIVaM na sledovaných hodinách neboli nevyužívané.

Miera **uplatňovania kompenzačných opatrení** pre žiakov so ŠVVP ako i žiakov, ktorí pochádzajú z málo podnetného a sociálne znevýhodneného prostredia na sledovaných hodinách bola na nízkej úrovni (37,8 %). Vo väčšine škôl im vyučujúci nevenovali dostatočnú pozornosť. Individuálny prístup, tolerovanie pracovného tempa a práca v skupinách alebo vo dvojiciach boli pozorované na polovici hodín. Len v malej miere pedagógovia diferencovali úlohy a zadania podľa ich špecifických potrieb a možností, rozčleňovali zadania a umožnili žiakom ich postupné riešenie, pričom kontrolovali správnosť postupu čiastkových riešení. Len na tretine hodín sa snažili odstrániť sociálne a jazykové bariéry medzi žiakmi rozvíjaním rovesníckeho učenia. Služby pedagogického asistenta boli žiakom poskytované iba zriedkavo.

S cieľom rozvíjať komunikačné spôsobilosti žiakov učitelia v nižšom strednom vzdelávaní z **metód vyučovania jazyka** najčastejšie preferovali priamu (direktnú) metódu (**Graf 10**). V menšej miere aplikovali audiolingválnu, komunikatívnu a gramaticko-prekladovú metódu. Ostatné metódy vyučovacieho procesu (brainstorming a brainwriting, didaktické hry, situačná metóda, hranie rolí, metóda odpovede celým telom) boli zaraďované iba ojedinele. Uplatnenie projektového vyučovania na vyučovaní SJSJ úplne absentovalo.

Graf 10 Využívané metódy vyučovania na hodinách SJSJ v nižšom strednom vzdelávaní v sledovaných školách

3 INÉ ZISTENIA

- V ZŠ²¹ v elektronických triednych knihách neboli zápisy preberaného učiva z jednotlivých predmetov (s výnimkou SJSL) vedené dvojjazyčne a učivo zo SJSL nebolo zapisované v súlade so vzdelávacími štandardmi na oboch stupňoch vzdelávania (*triedne knihy obsahovali len všeobecný zápis pojmu, témy alebo nadpis z učebnice*); v 4. ročníku nerealizovali minimálny počet kontrolných diktátov v predmete SJSL stanovený ŠVP pre primárne vzdelávanie.
- ZŠ²² nezaradila vyučovací predmet nemecký jazyk²³ ako 2. cudzí jazyk do vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia v UP; nevypracovala vlastné poznámky k UP v ŠkVP; nezabezpečila delenie triedy s vyšším počtom žiakov ako 17 na skupiny na vyučovacích predmetoch anglický a nemecký jazyk; nebola dodržaná dĺžka obedňajšej prestávky v rozsahu minimálne 30 minút.

4 ODPORÚČANIA A PODNETY

ŠŠI na základe vykonaných inšpekcií a ich zistení, s ohľadom na závažnosť nedostatkov a porušení všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov uplatnila odporúčania, uložila opatrenia alebo riaditeľom kontrolovaných subjektov uložila prijať opatrenia smerujúce ku skvalitneniu podmienok výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacieho procesu na vyučovaní SJSL.

4.1 ODPORÚČANIA NA ÚROVNI ŠKÔL

- zabezpečiť každodenné systematické vyučovanie štátneho jazyka v každom ročníku (využiť jednu disponibilnú hodinu na posilnenie vyučovania SJSL v 7. ročníku a v rozvrhu hodín rovnomerne každý deň zaradiť hodinu SJSL);
- formou internej kontroly systematicky monitorovať kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu v predmete SJSL so zameraním na využívanie inovatívnych aktivizujúcich metód vyučovania slovenského jazyka ako cudzieho jazyka, intenzívnejšie využívanie rovesníckeho učenia sa a zvýšenie miery uplatňovania tímového vyučovania ako prostriedku vzájomnej socializácie a kooperácie žiakov;
- zosúladiť vnútorný systém hodnotenia a klasifikácie žiakov v ŠkVP s odporúčaniami v ŠVP v predmete SJSL (počet kontrolných diktátov a kontrolných písomných prác, kritériá hodnotenia ústnych skúšok, projektov, prezentácií);
- s cieľom skvalitnenia výchovno-vzdelávacieho procesu zabezpečiť vhodné materiálno-technické podmienky na vyučovanie SJSL (edukačné publikácie, zvukové nahrávky, metodické listy) a monitorovať ich využívanie počas edukácie;
- vypracovať komplexný systém podporných a kompenzačných opatrení pre vzdelávanie žiakov so ŠVVP s ohľadom na ich špecifické potreby a možnosti školy; dôsledne ho aplikovať v školskej praxi; intenzívne pomáhať znevýhodneným skupinám žiakov pri prekonávaní prekážok vo vzdelávaní;
- vytvoriť optimálne podmienky na inkluzívne vzdelávanie všetkých žiakov;
- podporovať vzdelávanie pedagógov (interné aj externé) zamerané na uplatňovania efektívnych stratégií vyučovania a učenia sa žiakov vo vyučovacom predmete SJSL;
- vhodným prerozdelením úväzkov pedagogických zamestnancov zabezpečiť zvýšenie odbornosti vyučovania predmetu SJSL.

²¹ ZŠ s MŠ Jánoša Hetényiho s VJM – Hetényi János Alapiskola és Óvoda, Nitrianska 378, Okoličná na Ostrove

²² ZŠ Lajosa Mocsáryho s VJM – Mocsáry Lajos Alapiskola, Farská lúka 64/B, Filákovo – Fülek

²³ Nemecký jazyk bol zaradený do vzdelávania využitím disponibilných hodín.

4.2 ODPORÚČANIA PRE ZRIAĐOVATEĽOV

- skvalitňovať materiálno-technické vybavenie škôl participáciou pri zabezpečovaní učebných pomôcok pre vyučovací predmet SJSJL;
- finančne podporovať školy pri zriaďovaní jazykových učební.

4.3 ODPORÚČANIA NA ÚROVNI SYSTÉMU

- zabezpečiť vzdelávanie pedagogických zamestnancov so zameraním na efektívne stratégie vyučovania SJSJL a uplatňovanie inovatívnych edukačných metód vyučovania jazyka;
- zverejňovať príklady dobrej praxe z vyučovania SJSJL;
- skompletizovať ponuku učebníc schválených MŠVVaŠ pre všetky vyučovacie predmety ZŠ s VJM (pracovné vyučovanie, technika a etická výchova v maďarskom jazyku);
- v 7. ročníku zvýšiť v RUP hodinovú dotáciu vyučovania predmetu SJSJL (zo 4 hodín na 5), čím by sa zabezpečila možnosť systematického každodenného vyučovania predmetu v ZŠ s VJM.

5 ZOZNAMY

5.1 GRAFY

Graf 1 Rozvoj komunikačných kompetencií žiakov a podpora učiteľmi pri ich rozvíjaní v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní v sledovaných školách	4
Graf 2 Podiel žiakov so ZZ, zo SZP a z MRK zo všetkých žiakov v sledovaných školách.....	5
Graf 3 Žiaci, ktorí neprospeli z vyučovacieho predmetu SJSJL v šk. r. 2021/2022 v sledovaných školách	6
Graf 4 Kvalifikovanosť vyučovania SJSJL v jednotlivých stupňoch vzdelávania v sledovaných školách.....	7
Graf 5 Preukázané komunikačné kompetencie žiakov primárneho vzdelávania na vyučovacích hodinách SJSJL	9
Graf 6 Podpora rozvíjania komunikačných kompetencií žiakov v primárnom vzdelávaní učiteľmi na vyučovacích hodinách SJSJL.....	9
Graf 7 Využívané metódy vyučovania na hodinách SJSJL v primárnom vzdelávaní v sledovaných školách..	10
Graf 8 Preukázané komunikačné kompetencie žiakov nižšieho stredného vzdelávania na vyučovacích hodinách SJSJL	11
Graf 9 Podpora rozvíjania komunikačných kompetencií žiakov v nižšom strednom vzdelávaní učiteľmi na vyučovacích hodinách SJSJL.....	11
Graf 10 Využívané metódy vyučovania na hodinách SJSJL v nižšom strednom vzdelávaní v sledovaných školách	12

5.2 TABUĽKY

Tabuľka 1 Neprospievajúci žiaci z vyučovacieho predmetu SJSJL v šk. r. 2021/2022.....	6
--	---

Príloha 1 Zoznam alternatívnych publikácií využívaných v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní

Primárne vzdelávanie			
Vyučovací predmet	Názov učebnice a PZ	Autor	Vydavateľstvo
slovenský jazyk a slovenská literatúra	Zábavná slovenčina pre prváčikov ZŠ s VJM	Bakošová A.	Comenius – Pedagogický inštitút, Komárno
	Živé obrázky 1: Slovenský jazyk pre 1. ročník ZŠ s VJM	Skabela R., Bónová I.	
	Píš správne!	Skabela R., Bónová I.	
	Veselá slovenčina pre 2. ročník ZŠ s VJM	Bakošová A.	
	PZ Hravá slovenčina	Kollárová E.	TakTik Košice
maďarský jazyk	Magyar nyelv kisiskolásoknak 2	Galgóczi L.	Mozaik Kiadó Maďarsko
	Magyar nyelv kisiskolásoknak 3	Galgóczi L.	Mozaik Kiadó Maďarsko
	Magyar nyelv kisiskolásoknak 4	Galgóczi L.	Mozaik Kiadó Maďarsko
matematika	PZ Számolófüzet 1	Árvainé L. I., Lángné J. S., Szabados A.	Mozaik Kiadó Maďarsko
	PZ Sokszínű matematika 2	Árvainé L. I., Lángné J. S., Szabados A.	Mozaik Kiadó Maďarsko
	PZ Dinósuli matematika gyakorló 2		Mozaik Kiadó Maďarsko
	PZ Sokszínű matematika 4		Mozaik Kiadó Maďarsko
náboženská výchova	Elmesélem neked Jézus életét 1. ročník	Mainardi A.	Don Bosco Kiadó Maďarsko
	Gyere velem Jézushoz 2. ročník		Ecclesia Maďarsko
	Isten útján járok 3. ročník		Ecclesia Maďarsko
	Barátságban Istennel 4. ročník		Ecclesia Maďarsko
pracovné vyučovanie	Munkára nevelés az alapiskolák 3. ročník	Kožuchová M., Hirschnerová Z., Vorelová A.	Expol Bratislava
	Munkára nevelés az alapiskolák 4. ročník	Kožuchová M., Hirschnerová Z., Vorelová A.	Expol Bratislava

Nižšie stredné vzdelávanie			
Vyučovaci predmet	Názov učebnice a PZ	Autor	Vydavateľstvo
dejepis	A magyar nép története – a honfoglalástól a szatmári békéig 1938 – 1945	Simon A., Kovács L.	Lilium Aurum
	A magyar nép története 1711 – 1718	Simon A., Kovács L.	
	A magyar nép története a 20. század	Simon A., Kovács L.	
etická výchova	Ne tedd tönkre okos tested	Rayner C.	Sonus Banská Bystrica
	Az illedelmes viselkedés titkai	Mészáros E.	M.P-Studio Maďarsko
	Etika a 7. évfolyam számára	Bánhegyi F., Hatmatos Á., Olajosné K. I.	Apáczai Kiadó Maďarsko
	Etika 13-14 évesek számára	Bánhegyi F., Harmatos Á., Molnár K.	Apáczai Kiadó Maďarsko
	Hravá etika, PZ pre 6. roč. ZŠ	Lesňák S.	Taktik Košice
	PZ Etická výchova pre 5. – 9. ročník ZŠ	Derková J., Ferková Š.	Raabe Bratislava
náboženská výchova	Lépés(t)rend 5. ročník		Eccelsia Maďarsko
	Idő(t)rend 6. ročník		Eccelsia Maďarsko
	Érték(t)rend 7. ročník		Eccelsia Maďarsko
	Élet(t)rend 8. ročník		Eccelsia Maďarsko
	Bibliaismeret – Hittankönyv a középiskolák 9. ročník	Szekely, J.	Eccelsia Maďarsko
technika	Technikai nevelés az alapiskola 5. – 9. ročník	Krušpán I., Devečka E., Ďuriš M. a kol.	Expol Bratislava
	Technika és életvitel az 5. ročník	Gion J., Kovács S. és társ.	Apáczai Kiadó, Maďarsko
	PZ Technika pre 5. ročník – 9. ročník ZŠ		Raabe Bratislava